ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի 2001թ. գիտական և գիտակազմակերպական գործունեության հիմնական արդյունքների մասին

2001թ. ինստիտուտի ձեռք բերած կարևորագույն արդյունքներն են պետբյուջեից ֆինանսավորվող 21 ընթացիկ գիտահետազոտական թեմաների գծով կատարած աշխատանքները, որոնք մշտապես գտնվել են ինստիտուտի տնօրինության և գիտխորհրդի ուշադրության կենտրոնում: Դրանք են՝

1. Հին Հայաստանի պետականության պատմություն (ղեկավար՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Ս. Կրկյաշարյան)
2. Հայոց պետականությունը և Հայ Առաքելական եկեղեցու նվիրապետությունը վաղ միջնադարում (ղեկավար՝ պ. գ. դ.,պրոֆ. Է. Դանիելյան)
3. Հայաստանը միջին դարերում (ղեկավար՝ ակադեմիկոս Հ. Բարթիկյան)
4. Արցախը և հայ-ռուսական հարաբերությունները (ղեկավար՝ ակադեմիկոս Վ. Բարխուդարյան)
5. Հայ պարբերական մամուլի պատմություն (ղեկ.՝ պ. գ. դ.,պրոֆ. Ա. Խառատյան)
6. Հայկական հարցը և Ռուսաստանը XIX դ. վերջին և XX դ. սկզբին (ղեկ.՝ պ. գ. դ., պրոֆ. Ս. Ստեփանյան)
7. Հայ ազգային-ազատագրական շարժումները 19-րդ դարում և 20-րդ դարի սկզբին (ղեկ.՝ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Ա. Համբարյան)
8. Ժողովրդագրական գործընթացները Հայաստանում 19-րդ դարում և 20-րդ դարի սկզբին (ղեկ.՝ պ. գ. թ. Ա. Մելքոնյան)
9. Հայ քաղաքական կուսակցությունների պատմություն 19-րդ դարի վերջ-20-րդ դարի սկիզբ (ղեկ.՝ պ. գ. թ. Դ. Մուրադյան)
10. Հայ գաղթավայրերի պատմություն (ղեկ.՝ ակադեմիկոս Վ. Միքայելյան)
11. Կիլիկիահայության պատմության հիմնահարցեր (XV-XX դդ) (ղեկ.՝ պ. գ. թ. Ռ. Գասպարյան)
12. Հայաստանի առաջին Հանրապետության պատմություն (ներքին քաղաքականություն) (ղեկ.՝ ակադեմիկոս Հ. Ավետիսյան)
13. Խորհրդային Հայաստանի պատմության հիմնահարցեր (ղեկ.՝ պ. գ. դ., պրոֆ. Վ. Ղազախեցյան)
14. Հայ ժողովրդի մասնակցությունը 2-րդ համաշխարհային և Հայրենական մեծ պատերազմին (ղեկ.՝ պ. գ. դ. Կ. Հարությունյան)
15. Արևելքի երկրների հայ համայնքների պատմություն (1915-1995թթ.) (ղեկ.՝ պ. գ. դ. Ջ. Ղասաբյան)
16. Համասփյուռքյան կազմակերպություններ (ղեկ.՝ բ. գ. դ. Կ. Դալլաքյան)
17. Հայաստանի երրորդ հանրապետությունը 10 տարում (1991-2000թթ.) (ղեկ.՝ պ. գ. դ.,պրոֆ. Գ. Գեղամյան)
18. Հայաստանը 1-ին համաշխարհային պատերազմի տարիներին թեմայի պատմագրությունը (ղեկ.՝ ակադեմիկոս Հ. Սիմոնյան)
19. Հայաստանի վերամիավորման և հայկական պետության վերստեղծման հարցը և Մեծ տերությունների քաղաքականությունը (19-րդ դ. վերջին քառորդ- 1918թ.), (ղեկ.՝ ակադեմիկոս Գ. Գալոյան)
20. Հայաստանի ցենզուրայի պատմություն (ղեկ.՝ Գ. Մարտիրոսյան)

«Հին Հայաստանի պետականության պատմության» (ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթ.անդ. Ս.Մ.Կրկյաշարյան) թեմայի շրջանակներում հրատարակության է պատրաստվել Ս.Մ.Կրկյաշարյանի «Հին Հայաստանի պետական կառուցվածքը» աշխատությունը, որտեղ առաջին անգամ ամբողջականորեն տրված է մ.թ.ա. VI դարից մինչև մ.թ. V դարն ընկած ժամանակաշրջանի Հայաստանի պետական հաստատությունների կազմավորման ու հետագա զարգացման պատմությունը: Հրատարակվել են Ս.Մ.Կրկյաշարյանի՝ հունարենից

հայերեն թարգմանությամբ, առաջաբանով և ծանոթագրություններով՝ Քսենոփոնի «Սոկրատյան երկեր» և Պլուտարքոսի «Կենսագրություններ» աշխատությունները: Վերջինս պարունակում է արժեքավոր տեղեկություններ հայ ժողովրդի հին շրջանի պատմության և մշակույթի վերաբերյալ:

«Հայ պարբերական մամուլի պատմություն» (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Ա.Ա.Խառատյան) թեմայի ուսումնասիրության շրջանակներում հրատարակության է պատրաստվել «Հայ պարբերական մամուլի պատմության» 2-րդ հատորը (1900-1920 թթ.)», որտեղ առաջին անգամ ընդհանրացված ձևով ներկայացվել են XX դարի սկզբի հայ մամուլի գրեթե բոլոր ուղղությունները:

«Հայ քաղաքական կուսակցությունների պատմություն (XIX դ. վերջ – XX դ. սկիզբ)» (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Դ.Ա. Մուրադյան) թեմայի շրջանակներում հրատարակության է պատրաստվել «Հայ քաղաքական կուսակցությունների պատմությունը կազմավորումից մինչև 1914 թ.» ժողովածուն, որտեղ նորահայտ արխիվային վավերագրերի, ժամանակի պարբերական մամուլի հրապարակումների, պատմագիտական գրականության հարուստ հիմքի վրա նորովի լուսաբանվել և ներկայացվել է նշված թեման:

«Ջավախք. պատմաժողովրդական ուսումնասիրություն» (ղեկ.՝ պ.գ.թ. Ա.Ա.Մելքոնյան) թեմայի շրջանակներում քննության են առնվել Ջավախքի ժողովրդագրության հիմնահարցերը ինչպես արևմտահայերի 1830 թ. գաղթի նախօրյակի, այնպես էլ դրանից հետո ընկած ժամանակահատվածի համար:

«Հայկական հարց ցեղասպանությունը և տերությունները» (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Ս.Ս.Ստեփանյան) թեմայի գծով աշխատանքներ են կատարվել, ակտիվորեն: ներկայիս հայ-թուրքական միջպետական և գիտական հարաբերությունների մշակվող հայեցակարգի ճշգրտման ուղղությամբ, ինչն ունի խիստ հրատապ նշանակություն:

«Հայաստանի առաջին Հանրապետության պատմության» թեմայի (ղեկ.՝ ակադ. Հ.Ա.Ավետիսյան) թեմայի շրջանակներում հրատարակության է պատրաստվել Հ.Ա.Ավետիսյանի «Հայերը Բաքվի պաշտպանությունում» աշխատությունը, որտեղ նոր արխիվային փաստաթղթերի հիման վրա ցույց է տրվում դեպի Բաքու թուրքական արշավանքի դեմ հայկական զորամասերի կազմակերպումը և վերջիններիս մարտական գործողությունները: Հրատարակության է պատրաստվել Գ.Գ.Մախմուրյանի «Մեծ Բրիտանիայի քաղաքականությունը Հայաստանի և Անդրկովկասի նկատմամբ» աշխատությունը:

«Խորհրդային Հայաստանի պատմության հիմնահարցեր» (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Վ.Ն.Ղազախեցյան) թեմայի շրջանակներում հրատարակվել են Վ.Ն.Ղազախեցյանի «Գ.Նժդեհը Զանգեզուրում (1920 թ. վերջ – 1921 թ.)» և Ա.Ս.Վիրաբյանի «Հայաստանը Ստալինից մինչև Խրուշչով. հասարակական-քաղաքական կյանքը 1945-1957 թթ.» ուշագրավ մենագրությունները, որոնցում նորահայտ արխիվային վավերագրերի հիման վրա առաջին անգամ լուսաբանվում և ներկայացվում են հայ պատմագիտության համար մեծ նշանակություն ունեցող զգալի թվով հիմնահարցեր:

«Հայ ժողովրդի մասնակցությունը 2-րդ համաշխարհային և Հայրենական մեծ պատերազմին» (ղեկ.՝ պ.գ.դ. Կ.Հարությունյան) թեմայի շրջանակներում հրատարակվել են Կ.Հարությունյանի «Հայ ժողովրդի մասնակցությունը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին (1939-1945)», «Գ.Ա.Հարությունյանի գործունեությունը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին (1941-1945)», «Հայ ժողովրդի ավանդը Հայրենական Մեծ պատերազմում տարած հաղթանակում(1941-1945)» (Հ.Մանուկյանի համահեղինակությամբ) և «Участие сотрудников НАН РА в Великой отечественной воине)1941-1945)» (Մ.Գ.Սահակյանի համահեղինակությամբ) մենագրությունները, որոնցում ներկայացվում է հայ ժողովրդի ավանդը և մասնակցությունը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, վեր են հանվել նոր փաստեր, ճշտվել՝ հայ հերոսների և գեներալների թվաքանակը:

Ինստիտուտի մասնագետների հեղինակությամբ հրատարակվել «Պատմություն. Հայոց պատմությունը համաշխարհային պատմության համատեքստում» հանրակրթական դպրոցի 9-10-րդ դասարանների համար,(«Նորագույն պատմություն» 8-րդ դասարանի համար) և «Հայրենիք և Ծառայություն» (բանակի սպայակազմի համար) դասագրքերը:

Ինստիտուտը սեփական ուժերով պատրաստել և հրատարակել է «Հայոց պատմության հարցեր» գիտական հոդվածների ժողովածուի 2-րդ համարը:Աշխատանքներ

են կատարվել նաև «Հայ ժողովրդի պատմություն» ակադեմիական 4-հատորյակի պատրաստման ուղղությամբ:

Ինստիտուտի գիտաշխատողների կողմից 2001թ. հրատարակված աշխատությունները.

1. Կրկյաշարյան Ս.Մ., Պլուտարքոս,«Կենսագրություններ» (թարգմանություն հին հունարենից, առաջաբան և ծանոթագրություններ),Երևան, «Սարգիս Խաչենց»:
2. Կրկյաշարյան Ս.Մ., Քսենոփոն, «Սոկրատյան երկեր», (թարգմանություն հին հունարենից, առաջաբան և ծանոթագրություններ), Երևան, «Սարգիս Խաչենց»:
4. Арутюнян К.А.,Саакян М.Г., Участие сотрудников НАН РА в Великой Отечественной войне(1941-1945),Ереван, ,,Гитутюн,, НАН РА.
5. Հարությունյան Կ.Ա.,Մանուկյան Հ.Հ., Հայ ժողովրդի ավանդը Հայրենական Մեծ պատերազմում տարած հաղթանակում (1941-1945),Երևան,«Զանգակ-97»:
6. Հայոց պատմության հարցեր (Գիտական հոդվածների ժողովածու՝ 2),ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն»:
7. Հարությունյան Կ.Ա., Հայ ժողովրդի մասնակցությունը երկրորդ համաշխարհային պատերազմին (1939-1945),Երևան, «Հրազդան»:
8. Հարությունյան Կ.Ա., Գ.Ա.Հարությունյանի գործունեությունը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին(1941-1945), Երևան,ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն»:
9. Վիրաբյան Ա.Ս., Հայաստանը Ստալինից մինչև Խրուշչով. հասարակական-քաղաքական կյանքը 1945-1957թթ.,Երևան,ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն»:
10. Ղազախեցյան Վ.Ն., Գ.Նժդեհը Զանգեզուրում (1920թ.վերջ-1921թ.), Երևան, «Զանգակ-97»:
11. Բարխուդարյան Վ.Բ. և հեղինակային կոլեկտիվ, Պատմություն. Հայոց պատմությունը համաշխարհային պատմության համատեքստում, դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 10-րդ դասարանի համար, Երևան, «Զանգակ-97»:
12. Գեղամյան Գ.Մ., Հովհաննիսյան Ն.Հ., Նորագույն պատմություն, դասագիրք 8-րդ դասարանի համար, Երևան, «Զանգակ-97»:
13. Ազատյան Հ.Գ., «Բախտորոշ պայմանագրեր» (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան, «Զանգակ-97»:
14. Մանուկյան Հ., Հայաստանը Հայրենական պատերազմի տարիներին:
15. Համբարձումյան Ռ., Վարք Նժդեհի, Երևան,«Զանգակ-97»:
16. «Գարեգին Նժդեհ-115», գիտաժողովների նյութեր, Երևան,ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն»:
17. «Պատմագիտական հետազոտություններ», գիտական հոդվածների ժողովածու, Վանաձոր, «Վանատուր»:

ՊԻ անցկացրած հանրապետական և միջազգային կոնֆերանսները, սիմպոզիումները և այլ գիտական միջոցառումները

N	Միջոցառումները	Անցկացման վայրն ու ժամանակը, կազմակերպիչները	Մասնակիցների թիվը	
			ընդամենը	այդ թվում արտ. երկրներից
1	Գիտաժողով, նվիրված Հայոց ցեղասպանության 86-րդ տարելիցին	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ, 23.04.2001թ. Պատմության, Արևելագիտության, Հայոց ցեղասպանության ինստիտուտներ	100	-
2	Գիտխորհրդի ընդլայնված նիստ, նվիրված ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ Ա.Ս.Համբարյանի 75-ամյակին	Պատմության ինստիտուտ 8.06.2001թ.	65	-
3	Գիտաժողով, նվիրված Առաքելոց վանքի հերոսամարտի 100-ամյակին	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ, 23.11.2001թ. Պատմ.ինստիտուտ, «Զորավար Անդրանիկ» միություն	75	3
4	Գիտաժողով, նվիրված Ալեքսանդր Մյասնիկյանի 115-ամյակին	ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ Պատմության ինստիտուտ, 14.12.2001թ.	100	-

ՊԻ աշխատակիցների արտասահման, այդ թվում ԱՊՀ-անդամ երկրներ, կատարած գործուղումները

Երկիրը	Գործուղված գիտնականների թվաքանակը		
	Գիտաժողովներին մասնակցելու համար	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու համար	Բանակցությունների և կոնսուլտացիաների համար
3	4	5	6
Ֆրանսիա	-	1	-
ԱՄՆ	2	-	1
Սիրիա	1	1	-
Թուրքիա	-	-	1
Անգլիա	-	-	1
Ռուսաստան	3	-	1
Ուկրաինա	1	-	-
Վրաստան	-	-	1
Ղազախստան	-	-	1

Արտասահմանյան գիտնականների ընդունելություն ՊԻ-ում

Երկիրը	Ընդունված գիտնականների թվաքանակը		
	գիտաժողովներին մասնակցելու համար	Համատեղ գիտական աշխատանք կատարելու համար	Բանակցությունների և կոնսուլտացիաների համար
3	4	5	6
Ռուսաստան	-	1	1
ԱՄՆ	-	2	-
Ֆրանսիա	-	1	-
Իտալիա	-	1	-
Արգենտինա	-	-	1
Հունգարիա	-	-	1

ՊԻ գիտաշխատողների 2001թ. հրապարակումների ընդհանուր քանակը

Մենագրություն, ժողովածու և այլն		Ուսումնական ձեռնարկ, դասագիրք և այլն		Հոդվածներ, զեկուցումների թեզիսներ և այլն	
Հանր.	Արտասահմ.	Հանր.	Արտաս.	Հանր.	Արտաս.
3	4	5	6	7	8
13	1	3	-	87	9

Ասպիրանտների թվաքանակը

Ասպիրանտների քանակը (այդ թվում կանայք) առ 1. 01. 2002թ.		Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել (այդ թվում կանայք)	
ա)կ	ա)չկ	ա)կ	ա)չկ
2	3	4	5
2	7)4	-	4(1)

ՊԻ աշխատողների թվաքանակի ամփոփ տվյալներ

Աշխատողների ընդհանուր թիվը (այդ թվում կանայք)	Գիտական աշխատողների ընդհանուր թիվը (այդ թվում կանայք)	ԳԱԱ ակադեմիկոսներ (այդ թվում կանայք)	Գիտության դոկտորներ (այդ թվում կանայք)	Գիտության թեկնած. (այդ թվում կանայք)
128(50)	101(28)	8(-)	34(2)	49(16)

Մասնագիտացված գիտական խորհուրդների աշխատանքները

Մասնագիտությունը	Պաշտպանությանությունների թիվը			
	Ինստիտուտի աշխատակիցների կողմից		Ինստիտուտից դուրս հայցողների կողմից	
	դոկտ.	թեկնած.	դոկտ.	թեկնած.
Հայոց պատմություն և պատմագրություն	1	4	2	7

Պատմության ինստիտուտի տնօրեն,

ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Հ. Ա. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ